

Реформирането на учебните методи въ нашите училища, изобщо, е тѣсно свързано както съ процеса на обособяването българската култура въ народностенъ духъ, тата и съ популяризирането на създаденитѣ вече народностни културни ценности. Народностната култура, която слиза до народа презъ стѣпалата на гимназиалното, прогимназиално и първоначално образование при посредството на новитѣ методи за обучение, ще добие по-голѣма жизненостъ, ще пустне по-дълбоки корени въ народната душа, а заедно съ това ще добие мощенъ тласъкъ за по-нататѣшния си развой.

Читалищата биха могли да дадатъ мощна подкрѣпа на този процесъ. Ролята на читалището за изграждане на националната ни култура се различава отъ тази на училището. Докато задачата на училището въ областта на интелектуалния развой е да дава знания, които сж повече или по-малко обединени въ система, читалищната дейностъ се характеризира, преди всичко, въ пълната си спонтанностъ. Значението на спонтанността за творческия процесъ се изтъква отъ новитѣ психолози взе повече и повече. Напоследѣкъ се зароди специална наука „психология на творчеството“, като клонъ отъ общата психология, чиято задача е да изследва естеството и условията на творческия процесъ. Резултатитѣ отъ изследванията въ тази посока показватъ, че спонтанността е необходимъ спътникъ на всѣко истинско творчество. Откритията въ областта на наука и техника въ това отношение наподобаватъ продуктивното настроение въ областта на поезия и изкуство. Тѣ възникватъ непредвидено, понѣкога дори въ моменти, когато творецътъ най-малко ги е очаквалъ. При това, тѣ възникватъ не въ системна връзка съ предидущитѣ замисли на откривателя. Обикновено тѣ го очудватъ, смущаватъ и разколебаватъ увѣреността му въ сжествуващитѣ системи. Подвеждането имъ въ единна система съ предидущитѣ му знания става по-късно, когато той се върне отново къмъ тѣхъ и се опита да ги обоснове. Новитѣ педагози и дидактици, както се постарахме да изтъкнемъ, правятъ опити да внесатъ максимумъ спонтанностъ въ учебния процесъ. Но резултатитѣ отъ тия опити, колкото и да сж ценни, все пакъ не биха могли да замѣнятъ резултатитѣ отъ читалищната дейностъ, която е напълно спонтанна. Училищното обучение не би могло да пренебрегне системността на знанията, които се даватъ въ рамкитѣ на предвидената за изучаване материя. Колкото и да използва спонтаннитѣ интереси на ученицитѣ, колкото и да се говори за евристична, за творческа дейностъ и самодейностъ, училищното обучение все пакъ не би могло да предизвика у ученицитѣ истински откривателски процесъ. Въпроситѣ отъ всѣка учебна еденица тукъ сж предварително набелязани; откривателниятъ процесъ е инсцениранъ чрезъ методически похвати, поради което той губи отъ спонтанността си.

Училищното обучение въобще не би могло да замѣсти дейността на народнитѣ читалища, дори и ако използва най-съвършенитѣ си методи. Читалището и въ този случай е най-добрата школа за творчество и откривателство; то задоволява една насждна нужда на възможността се къмъ национално обособяване народна култура.

Държавата, следователно, не би могла да стои равнодушно предъ читалищното дѣло въ страната. Нейната намѣса, обаче, би трѣбвало да бжде измѣнена. До сега тя проявяваше предимно полицейски интересъ къмъ читалищното дѣло: забраняваше достѣпа на книги съ противо-